Чурапчыга күн тахсар !

САҤА ОЛОХ

Чурапчы улууһун хаһыата

12+

2017 сыл
Ахсынньы
19
күнэ
оптуорунньук
№ 140
(11450)

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Улууска – бу күннэргэ

Десант быйылгы үлэтэ түмүктэннэ

Ахсынньы 14 күнүгэр Чурапчы нэһилиэгэр «Айылгы» култуура уонна духуобунай сайдыы киинигэр социальнай эйгэҕэ үлэлиир тэрилтэлэр, общественнай түмсүүлэр нэһилиэнньэ актыыбын, ТОС-тар салайааччыларын, оскуола бэрэстэбиитэллэрин кытары көрүстүлэр.

Субсидия агенствотыттан, социальнай, пенсионнай управлениелартан кэлэн консультациялары биэрдилэр. Олохтоохтор интэриэһиргиир ыйытыыларыгар хоруйдааталаар, сүбэ-ама биэрдилэр.

Аһаҕас кэпсэтиини улуус дьаһалтатын социальнай политика управлениетын начальнига М.Н. Заболоцкая, улуус дьаһалтатын дьиэ кэргэн отделын специалиһа Т.П. Бушкова ыыттылар. Суолга куттал суох буолуутун пропагандалыыр ис дьыала инспектора А.А. Антипина, Саастарын сиэ илик оҕолор хамыыһыйаларын эппиэттиир сэкиритээрэ С.С. Верховцева, улуус дьаһалтатын үлэ харыстабылын специалиһа Д.О. Васильева, улуус дьаһалтатын опека уонна попечительство отделын специалиһа Д.Е. Никитина, Чурапчы нэһилиэгин баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччы П.Е. Гуляев, киин библиотека үлэһитэ О.Г. Эверстова, кэмэ киинин салайааччыта Ф.С. Селалинова, „Саҥа олох" РИХ редактор-дириэктэрэ А.А. Захаров кыттыыны ылыылар.

Дьаһалта Чурапчы нэһилиэгин баһылыга С.А. Саргыдаев Майа нэһилиэгин баһылыга Д.И. Тихонов уонут аҕастаһа кэлбитин биллэрбиттэрэ. Социальнай хайысхаҕа хайдах үлэ ыытыллыбытын иһитиннэрдэ. Чурапчы нэһилиэгэр баар түмсүүлэри, киниләр үлэлэрин кэпсээтэ.

М.Н. Заболоцкая «Чол туруктаах олоҕу тус бэйэҕиттэн саҕалаа» социальнай десант тугу сыаллааҕын-соруктааҕын билиһиннэрдэ. Быйылгы көрдөрүүтэн оҕо бырааба оҥорорго эбэтэр бэйэ-бэйэҕэ Онон бу дьаһал саастарын ситэ илик оҕолор быраабын кэһиилэрин аччатар уонна кинилэр быраабтарын көмүскүүр сыаллаах ыытыллынна. Ону таһынан сүрүн соруктаах – хас биирдии нэһилиэнньэ аҕа сүбэтин тэрийии уонна арыгы атыытын кыччатыахтык боппуу буолар.

А.А. Захаров нэһилиэнньэ үгүс олохтоохторун кини араатаҕа чардарга сетевой ситиминэр үлэлиир ньымаларын туһанан, туһааннаах информацияны биэрэр тоҕоостооҕун бэлиэтээтэ.

Аһаҕас кэпсэтии туһалаахтык ааста, социальнай десант быйылгы кинэ хайысхалаах үлэтэ Чурапчы нэһилиэгинэн түмүктэннэ. Бу ыытыллыбыт социальнай хайысхалаах үлэ үтүө түмүктэри аҕалыа диэн эрэниэҕиҥ.

Марфа ПЕТРОВА

КЫРДЬЫК ИҺИН ОХСУҺУУ СУОЛУНАН

(И. Е. Федосеев–Доосо төрөөбүтэ 90 сылыгар анаммыт литературнай биэчэрэ)

Быйыл ахсынньы ый 20 күнүгэр ССРС суруйааччыларын союһун чилиэнэ, поэт, прозаик, публицист, Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын үтүөлээх үлэһитэ, ССРС бэчээтин туйгуна, Эрилик Эристиин, Платон Ойуунускай, Н. М. Карамзин аатынан литературнай бириэмийэлэр лауреаттара, А. П. Илларионов аатынан Государственнай бириэмийэ лауреата, Чурапчы уонна Таатта улуустарын бочуоттаах гражданина, биир дойдулааахпыт Иван Егорович Федосеев—Доосо төрөөбүтэ 90 сылын туолар.

Бу үбүлүөйдээх датаҕа анаан улуустааҕы киин библиотека тэрийиитинэн „Айылгы" култуура уонна духуобунай сайдыы киинигэр „Кырдьык иһин охсуһуу суолунан" диэн литературнай биэчэр буолла. Иван Егорович олоҕун, үлэтин туһунан киин библиотека сэбиэдиссэйэ В. А. Платонова билиһиннэрдэ. Кини суруйааччы бастаан 1960 с. „Таммах уу", 1963 с. „Харыйа" диэн хоһооннорун хомуурунньугун, онтон 1966 с. „Хоһугу хоһууттар" кэпсээннэр, очерктар, 1972 с. „Аатарын киргиилэтэхтэрэ" кэпсээннэр кинигэлэрин бэчээттэппитин, сыыйа суруйар талаана сөсө дириҥээн, арыаллан 1985 с. „Соҕурүйбэт толон", 1993 с. „Хоһоруу" сэһэн, очерктарын, рецензияларын, ахтыыларын „Олох диэн охсуһуу" о. д. а. кинигэлэрин бэчээттэппитин, айымньылара нуучча-лыы, омуктуу тылбаастанан бэчээттэммиттэрин, 42 хоһооно ырыа буолан ылланарын сиһилии ырытан кэпсээтэ. Итини таһынан Н. Носов „Приключения Незнайки и его друзей", „Незнайка в Солнечном городе", „Незнайка на луне", М. Прилежаева „Жизнь Ленина", о. д. а. айымньылары сахалыы тылбаастаабытын этэ.

Дириҥээҕи народнай театр үөрэр коллектива И. Е. Федосеев–Доосо айымньыларыгар литературнай дьүһүйүү көрдөрдүлэр. Биэчэр кыттыылаахтара –Дириҥ орто оскуолатын дириэктэрин солбуйааччы Д. Д. Дьячковскай, Култуура управлениетын начальнига Д. Д. Попов, „Саҥа олох" РИХ АУ редактор-дириэктэрэ А. А. Захаров, „Ай" народнай студия салайааччыта В. Д. Пинигина, педагогическай үлэ бэтэрээнэ Т. К. Матвеева, култуура бэтэрээнэ М. А. Герасимова, аймахтарын аатыттан В. М. Аммосова, учуутал С. Н. Гоголева, краевед Л. М. Григорьева, Ил Дархан библиотекатын специалиһа В. Д. Попова, музей сотрудника М. Е. Филиппова суруйааччы тус олоҕун, айымньыларын туһунан истиҥ-иһирэх ахтыыны оҥордулар, кини аатын үйэтиитигэр саҥаларын үлэһиннилэр.

Суруйааччы Иван Егорович Федосеев–Доосо төрөөбүтэ 90 сылыгар анаммаах үбүлүөйдээх дьаһаллар төрөөбүт дойдутугар Дириҥҥэ буолуохтара.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Икки улуус киин нэһилиэктэрин доҕордуу сыһыаннаһыылара

Ахсынньы 14 күнүгэр Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтата, нэһилиэк баһылыга С.А. Саргыдаев ыалдьыы сытар Мэҥэ Хаҥалас Майа нэһилиэгиттэн делегацияны көрүстүлэр. Онуоха 18 киһилээх делегацияны Майа нэһилиэгин баһылыга Дмитрий Иванович Тихонов салайан илдьэ кэлэ сырытта. Кинини кытары нэһилиэк депутаттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ П.А. Судиков, нэһилиэк баһылыгын солбуйааччы Г.Н. Толстяков, нэһилиэк туһааннаах специалистара кыттыыны ыллылар.

Сиэр быһыытынан ыалдьыттар, маннай, "Арчы" дьиэтигэр ыйыан арчыланнылар. Манна Чурапчы нэһилиэгин баһылыга С.А. Саргыдаев көрсүһүү сыалын-соругун, ханнык хайысханан салгыы үлэлиилэрин уонна үлэлиир хамаандатын кытары билиһиннэрдэ, атах тэпсэн олорон, үлэ бары хайысхатын хабан, ирэ-хоро сэһэргэстилэр.

Салгыы икки бөлөххө арахсан биир күн устата таһаарыылаахтык үлэлээтилэр. Ол курдук бастакы бөлөх Доҕордоһуу алааһыгар саҥа тутулла турар түөлбэ дьиэтэрин, Сайыма алааһыгар оҕуруот үүнээйи комплексы көрдүлэр. Иккис бөлөх чилиэннэрэ С.К. Макаров аатынан Чурапчы гимназиятыгар, "Боотур Уус" стадион тииригэр, А.Саввин аатынан кырааһы үөрэтэр уонна Д.П. Коркин аатынан "Спортивнай албан аат"музейдарга, Мурун Тыамтыйа ТОС анал балаҕаныгар сырыттылар.

Спортивнай күрэхтэһиилэргэ уонсай очкуоларынан баһыйан, Майа нэһилиэгин дьаһалтата "Доҕордоһуу" Кубогын туттан, дойдуларыгар үөрүү кынаттанан айаннаатылар.

Икки улахан нэһилиэк доҕордуу сыһыана уҕараабакка, инникитин даҕаны сибээһэ күүһүрэн, уопут атастаһыыта чиҥээн иһэригэр баҕарабыт.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Чурапчытааҕы саастарын ситэ илик оҕолору социальнай-реабилитациялыыр Киин 15 сыллаах үбүлүөйүгэр

Дьиэ кэргэн, оҕо кэскилин туһугар

Аастыт үйэ бүтүүтэ дойдуга ыарахан сыһыаннаһыытыгар үлэ суох буолуута, бэрээдэк сатарайыыта, намыһах дохуот ыал олоҕор, оҕону иитиигэ улахан охсуулаах буолбута. Балаһыанньаны көннөрөр иититтэн салалта дьиэ-кэргэни өйүүр, киниэхэ көмөлөһөр сыаллаах анал тэрилтэтэ арыйбыта. Биһиги улууска 2002с. баһылык А.А.Шадрин дьаһалынан 8 үлэһиттээх «Дьиэ-кэргэҥҥэ уонна оҕоҕо социальнай көмө киинэ» тэриллибитэ. Бастакы дириэктэринэн уопуттаах, уратты дьоҕурдаах А.В.Новгородова аналлыыта, онтон 2004с. атырдьах ыйыгар диэри эбэр, киэҥ билиилээх Т.Н.Феофанова үлэлээбитэ. 2005с. Правительство дьаһалынан үлэ уонна социальнай сайдыы министиэристибэтигэр бэриллэн өрөспүүбүлүкэтээҕи государственнай тэрилтэ буолбуппут.

Оҕо дьиэ-кэргэнигэр иитиллиэхтээх диэн сүрүн балаҕыанньа ууруллубута, иһэр-аһыыр, ыарахан балаһыанньаҕа түбэспит ыаллары учуокка ылан үлэ бүлүүтүгэр, таба суолга үктэнэллэригэр ситиминээх үлэ ыытыллыбыта. 2007с. тэрилтэбит улаатан 25,5 штаттаах үлэһиттээх 15 миэстэлээх стационарнай отделениелаах «Чурапчытааҕы саастарын ситэ илик оҕолору социальнай-реабилитационнай киинэ» диэн ааттанан үлэбитин саҥалыы саҕалаабыппыт. Улууспут салалтата Нидьилигэ уһаайбалаах чааһынай дьиэ биэрэн, өрөмүөн сүрүн үлэтин бэйэбит күүспүтүнэн ыытан, баһаарынай, роспотребнадзор бэрэбиэрэлэрин аһан көҥүл ылбыппыт. Анал үрдүк үөрэхтээх специалистар, хаачыйар эйгэ үлэһиттэрэ күннэтэ киирбит оҕолорго амарахтык сыһыаннаһан, анал программа оностон үлэлииллэр. Оҕолор бастаан аанньа аһаабат, мөлтөхтүк саҥарар, уйулҕалара кэһиллэх, үөрэхтэригэр кэтүүтүллээх буолааччылар, биирдиилээн үлэһиттэр түмүгэр сирэйдэрэ-харахтара сырдаан, үөрэн-көтөн дьиэлэригэр, төрөппүттэригэр тэннэллэр. Сайын аайы оскуола оҕолоругар үлэ уонна сынньалаҥ лааҕырын тэрийэн үлэлэтэн кэллибит, оҕолор доруобуйаларын бөҕөргөтөллөр, үлэлээн харчы аахсаллар. Итини таһынан алта сыл устата Одьулуун, Мындаҕаайы, Хатылы, Сылан, Диринг музыкальнай, Чурапчы икки оскуолатыгар дуогабардаан сайыҥҥы сынньалаҥҥа оҕолору итии аһылыгынан хааччыйыыга уонтан 3 532 тыһ.солк. харчыны көрдүбүт. Хаһыс да сылын «Тэтим» диэн эрдэҕэс (подростковай) саастаах оҕо кулууба ситиһиилээхтик үлэлиир, бастакы кулууппут чилиэннэрэ биһигини ыал аҕалара, үлэлээх-хамнастаах дьон буолан олохтоохтуттан астынабыт. Хайахсыкка, Хатылыга, Одьулууҥҥа филиаллары аһан үлэлэтэн, нэһилиэк олоҕо туруктаах буолуутугар көмөлөһөн кэллибит. Былырыыҥҥыттан Чурапчы нэһилиэгин кытары собуулэн түһэрсэн үлэбитин сүрүннүүбүт.

Бүгүн тэрилтэбит күннэтэ үүнэр-сайдар, материальнай базабыт кэҥээн сыһыары тутуу, остолобуой-кухня, баанньык тутуллан үлэҕэ киирдилэр, оҕо дьоҕурун сайыннарар, уйулҕата көнөрүгэр аналлаах тэриллэринэн, компьютернай, столярнай комплектарынан, мебелинэн толору хааччыллан олоробут. Сыллата саҥа технологиялары баһылыыбыт, бырайыактары программалары суруйан грааннарга кыттабыт, үлэһиттэр профессиональнай таһымнарын үрдэтэн куурустарга, семинардарга үөрэнэллэр. Биһиги кииммит улууска оҕоҕо, дьиэ-кэргэҥҥэ социальнай өттүгэр көмө оҥорор соҕотох государственнай тэрилтэ буолабыт, нэһилиэнньэ бу сыллар устатыгар элбэх аадырыстаах уонна хааччыстыбалаах көмөнү, өйөбүлү ылан кэллэ, киһи ыарахан кэмигэр тэрилтэ өрүү көмөнү оҥорорго бэлэм. Коллектив бигэ туруктаах, бэйэлэрин идэлэрин толору баһылаан үтүө суобастаахтык үлэлии сылдьаллар: А.Е.Мирбабаева, Л.К.Дьячковская, Т.Д.Новгородова, эдэр коллегаларбыт Н.Д.Толстоухова, Г.Е.Сокольников, А.Н.Аммосова, Н.Е.Софронова, М.И.Яковлева, техүлэһиттэрбит М.И.Олесова, Н.Н.Григорьева, А.М.Горохов, О.Д.Попова.

Түгэнинэн туһанан, ыал олоҕо тулхуутугар, оҕо көмүскэллээх буолуутугар биһиги ыытар үлэбитигэр өрүүтүн көмөлөһөр тэрилтэлэргэ, биирдиилээн дьоҥҥо махтал тыллары аныыбыт, попечителлэрбитигэр: үөрэх управлениетыгар (сал.- Т.В.Павлова), социальнай харалта управлениетыгар (нач.- Л.В.Тосукаева), Алмаастэрииэнбаан коллективыгар (сал. – В.В.Пудов), «Саҥа олох» издательскай холбоһукка (ред- А.А.Захаров), «Комплекс» бааһынай хаһаайыстыба (сал.- Михайлов М.П.), предпринимателлэргэ: Е.Г.Санжееваҕа, З.Н.Синееваҕа, Л.А.Яковлеваҕа, Т.Н.Кузьминоваҕа, Л.Г.Ильинаҕа, М.М.Пестереваҕа, Е.Е.Оконешниковаҕа уо.д.а. Дириҥ махталбытын шефтэрбитигэр өрөспүүбүлүкэтээҕи госконтракт тэрилтэтигэр тиэрдэбит, салайааччы биир дойдулаахпыт А.Н.Попов, киниэ салайар коллектива ис сааһаларыттан оҕолорго спонсорскай көмөнү элбэҕи оҥорор.

Күндү коллегаларбын, иитиллээччилэрбитин, төрөппүттэри тэрилтэбит 15 сыллаах үбүлүөйдээх дьыалларыһаан истиҥник эҕэрдэлээн туран, баҕарабын айымньылаах үлэни, ситиһиилээх олоҕу, оҕо-саас үөрүүтүн, дьолу! Кэскилбит төрүөтэ – оҕолорбут!

М.Н.САВВИНА,
тэрилтэ дириэктэрэ СӨ үөрэҕириитин туйгуна,
СӨ социальнай эйгэҕэ туйгуна.

Стационарнай отделение үлэтиттэн

Чурапчытааҕы саастарын ситэ илик оҕолору реабилитациялыыр социальнай киин үлэтин биир сүрүн хайысхатынан оҕолору реабилитациялыыр хонуктаах отделениета буолар. Бу отделение Чурапчы сэлиэнньэтин биир кэрэ айылҕалаах Нидьили туонэбэтигэр 2007 сыллаах үлэтин саҕалаабыта. Ол кэмнэ икки кваргиралаах дьиэ өрөмүөннэнэн, кэҥэтиилэн эбии тутууларданан билигин семейнэй типтээх тэриллибит 15 оҕо ньир-бааччы олорор, иитиллэр дьиэтэ буолан үлэлии-хамсыы олорор.

Отделение балаһыанньатынан бу дьиэҕэ 4—тэн 18-гар диэри саастаах оҕолор олороллор. Стационарга, балаһыанньа быһыытынан, саастарын ситэ илик оҕолор бэрээдэги кэһиилэрин, көрүүтэ суох сылдьыыларын көрөр-истэр тэрилтэлэр направлениеларынан, социальнай харалта управлениетын ходатайствотынан, төрөппүт эбэтэр төрөппүтү солбуйар дьон эбэтэр оҕо бэйэтин сайабылыанньатынан киириэхтэрин, социальнай көмө ылыахтарын сөп. Киирбит оҕолор олоруулорун тухары толору государство хааччыйыытыгар киирэллэр, ол курдук, ырбаас утуйар, таҥнар таҥаһынан, күннэ 5-тэ аһылыгынан хааччыллаллар. Былааннаммыт чолуттар түһэрии программаны, иитэр-сайыннарар дьарыктары кытта тэҥҥэ медицинскэй үлэһит уонна психолог көмөлөрө оҥоһуллаллар.

Хас биирдии стационарга киирбит оҕону медсестра көрөн киин эт-хаан өттүнэн сайдыытын, доруобуйатын туругун быһаарар, медицинскэй карта аһар уонна салгыы көрүү түмүгүнэн дьарыктары аныыр, аһылыгар меню уларытыы киллэриэн сөп. Медсестра күннэтэ оҕолору эт-хаан өттүнэн чэбдигирдэр сэрээккэлэри, эмтээх өттүрүнан сайҕаныыны, соккө тыынуулары, сибиэһэй салгыҥҥа сылдьыыны тэрийэн ыытар. Оҕолорго уонна киниилэр төрөппүттэригэр аналлаах «Доруобуйа – бэйэм илиибэр» диэн бырайыактанан үлэлиир.

Оҕо ис туругун, киин дьиэтээҕи усулуобуйатын, киирбит бириэмэтин үөрэтэн баран, психолог быһаарыытынан реабилитация былаана оҥоһуллар уонна онон үлэ ыытыллар. Дьиэлэригэр ыараан балаһыанньаҕа түбэһэн киирбит оҕолорго анаан «Сталкер», «Төрөппүт уонна оҕо сыһыаннара» программалары үлэлэтэр. Оскуолаҕа киирэн иннинээҕи саастаах оҕолору песочнай терапиянан, сухой бассейнынан, релаксация мунньунан дьарыктыыр. Ону таһынан араас көрүҥнээх психологическэй тестэри, оонньуулары ыытар.

Оҕолору эргиччи сайыннарар сыаллаах иитэр үлэ хас да хайысханан барар: саха норуотун төрүт үгэһигэр олоҕуран оҕону иитии, оҕо тус дьоҕурун сайыннарыы, тулалыыр эйгэни билиһиннэрии, сатаан аһыйыы уонна харыстабыллаахтык сыһыаннаһыы, үлэ бастакы сатабылларыгар үөрэтии, иннинэ талар идэҕэ туһаайыы. Маны таһынан иитээччилэр хас биирдии оҕону кытта биирдиилээн үлэни психолог кэтэбилинэн быһаарыллан ыыталлар. 2014 сыллаахтан стационар иитээччилэрэ «Олонхо оҕо иитиитигэр оруола» диэн тиэмэҕэ социальнай педагогическай бырайыак суруйан үлэлии сылдьаллар. Бу бырайыак чэрчитинэн оҕолорго «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхо ис хоһоонун билиһиннэрии, тэттик чаастарын өйтөн аахарга үөрэтии ыытыллар.

Улахан болҕомто иитиллээччилэр аһылыктарыгар ууруллар. Оҕолор күнүгэ биэстэ Чурапчытааҕы Роспотребнадзор бигэргэппит менюнунан аһыыллар. Астанар ас барыта сертификаттаах сибиэһэй бородууктаттан буһарыллар, ас рационугар үрүҥ ас, сибиэһэй оҕуруот астара, фруктар киирэллэр. Биһиги поварларбыт олус минньигэс астаах, элэккэй майгылаах буолланнар туспаҕайдык кэрэтэллибит остолобуойбут- оҕолор сөбүлүүр миэстэлэрэ.

А.Е.МИРБАБАЕВА,
стационарнай отделение сэбиэдиссэйэ.

Дьиэ кэргэни кытта үлэ

Киин үлэтин биир сүрүн хайысхатынан элбэх оҕолоох үлэтэ суох ийэлэри, олох уустуктарыттан кыһарыйтаран куһаҕан дьаллыкка ылларбыт төрөппүттэри кытта араас өрүттээх үлэни ыытыы буолар. Ол курдук тэрилтэ учуотугар турар ыалларга иилээх үлэһиттэр патронажка сылдьан ыал олоҕун – дьаһаҕын билсиһэн, психологическай, педагогическай, медицинскай өйөбүлү оҥорон, ыарырҕатар боппуруостарыгар сүбэ – ама буолан үлэлиэһэллэр. Тэрилтэ сыл устата Российскай Федерация 442 №-дээх сокуонугар ыйыллыбыт 31600 кэриҥэ социальнай өйөбүлү оҥорон кэллэ.

Билиэрин курдук, элбэх оҕолоох, үлэтэ суох, тиийинэн олоруу кээмэйиттэн кыра дохуоттаах ыалларга государствоттан араас хайысхалаах көмө көрүллэр. Сорох ийэлэр сокуонунан көрүллүбүт чэпчэтиилэрин туһаналларын чуолкайдык билбэт, муннаарар түгэннэригэр биһиги специалистарбыт ыйан – кэпсээн көмөлөһөллөр. Билиҥҥи уустук кэмҥэ ханнык баҕарар боппуруос эккирэтиһиигэ суох буолбат, элбэх докумуон ирдэнэр. Манныык балаһыанньаҕа специалистарбыт ыйан – кэпсээн, эккирэтиһэн дьоммутугар көмө буолаллар, сылын ахсын 6 – 7 ыал биир кэмнээх материальнай көмөнөн туһанарын ситиһэбит. Итини тэҥэ үлэтэ суохтарга бизнес – былаан оҥорон, көмүскэлэн материальнай контрагынан бэйэ дьыалатын арыйан үлэлэтиниигэ программа баар.

Элбэх оҕолоох эдэр ийэлэри түмэр, оҕону иитиигэ үөрүйэхтэри иҥэриниигэ көмөлөһөр сыаллаах «Эркин» ийэлэр кулууптарын 2013 сыллаахтан тэрийэн үлэлэтэбит. Кулуп сылын ахсын ылыммыт былаанын быһыытынан араас дьаһаллары ыытар. Сылга иккитэ—тохсунньуга уонна ыам ыйын бүтүүтэ Дьиэ – кэргэн декадатыгар «Арчы» балаҕаныгар арчылааһын уонна иистэнии, баайыы, ас астааһыныгар маастар – кылаастары ыытыы үгэскэ кубулуйда. Афанасий Романович, Могрэна Николаевна Филипповтар – Байдам уонна Сыдьааһа 10 хонуктаах уһуйааннарыгар 16 ийэ уйулҕаларын уһугуннаран, бэйэлэрин ис туруктарын салайынарга үөрэммиттэрэ. Ол түмүгэр хас да киһи куһаҕан дьаллыктан арахсар суолу тобулларга туруммуттара хайҕаллаах суол. Саасkы Ньукууну корсо салама ыйааһынын сиэригэр – туомугар кыттыһан, улуус иһинээҕи аһын түмсүүлэри кытта алтыһан, айылҕаттан күүс- уох ылынан, таланы арыйыыга бэйэлэрин холонон көрөн утумнаахтык дьарыктаннахха иннигэр эрэл үөскүүрүн өйдөөбүттэрэ.

Чурапчы сэлиэнньэтигэр тэриллибит Көмө кииннигэр социальнай педагог плаанын көрөн, биир эйгэлээх буолан нэһилиэгин иһигэр А.Н. Егорова салайааччылаах үлэтэ бырайыаҕы үлэлэттибит. Ньайал сайын Одьулуун суох элбэх оҕолоох ийэлэргэ түмэр «Ньургуһун» ыһыаҕар бэлэмнэнэн, сахалыы хаһыачыктаах халадаай-хомуйуутугар айылҕаһынан алтыһан, кырылыыр ырбаас «Улааппыт оҕолору кытта өйдөһүү», «Мин дьолум ыталым иһигэр» диэн тиэмэлэргэ бэсиэдэлэри иһиттилэр.

Дьиэ кэргэттэрбит, ордук ыал ийэлэрэ чол туруктаах буоллахтарына үүнэр көлүөнэбит, оҕолорбут доруобай, дьолтулаахан кэлэр кэскилбит туруктаах олоҕо түстэнэрин ситиһиэхпит.

Т.Д.НОВГОРОДОВА,
Дьиэ кэргэттэри кытта үлэ биир отделение

Роспотребсоюз тэриллибитэ 100 сылыгар

ҮЙЭ УСТАТА -- НОРУОТУ ХААЧЧЫЙЫЫГА

Потребительскай кооперация дьон ис-иһигэр киирдэххэ, Россияны да ылан көрдөххө, тордо-тобото, ол эбэтэр тэриллэ буолан норуоту аһылык-үөлүгэн хааччыйыыга үлэлээбит биир саамай кырдьаҕас общество, тэриллэ буолар.

Чопчу Саха сиригэр, Чурапчыга ылар буоллахха, бу общество тэриллиитин сүрүн төрүөтүгүн ас-таҥас тиийбэтэ, өчүгэйдээх аһылыктар сыаната сиэрэ суох үрдээтигэрэ, норуот революционнай өйө-санаата уһуктуута буолбута. Хамсааһын 1917 сыллаахтан саҕаламмыта. Дьокуускайга политсыылынай В. В. Припотов дьаһалыгар куораттааҕы потребительскай обществолар уопсай мунньахтара ыытыллыбыта. Барыта 60 киһи кыттыыны ылбыта, мунньаҕы кэнники учуонай-историк буолбут Г. В. Ксенофонтов салайан ыыппыта, потребительскай обществолар сыалларын-соруктарын тустарынан дакылааты К. О. Гаврильев оҥорбута.

Чурапчы улууһугар (урукку Боотуруускай) 1917 сыллаахха 5-с Хатылы нэһилиэгэр, ахсынньы 15 күнүгэр улуус киинигэр Чурапчыга, 1918 сыл муус устарга Чакыр нэһилиэгэр, алтынньы 12 күнүгэр Алаҕар нэһилиэгэр потребобществолар тэриллибиттэрэ („Холбос" 50 лет. 1969 с. кинигэтэ). Онон быйыл үлэлээн ааспыт тэрилтэм тэриллибитэ быйыл 100 сыла.

1918 сыл муус устар 10 күнүгээҕи декретинэн Сэбиэскэй былаас урукку тэриллибит потребительскай обществолары норуокка биэрбитэ уонна нэһилиэнньэни бүттүүнүн хааччыйар, аһылык бородуукталарын үллэрэр маассабай тэрилтэҕэ кубулуппута. Эргиэн тэрилтэлэри салайар, түмэр „Холбос" респотребсоюз тэриллибитэ. 1918 сыл ахсынньы 4—10 күннэригэр учредительнай съезд үлэлээбитэ. К. О. Гаврильев бастакы бэрэссэдээтэлинэн талыллыбыта. Онтон бэттэх бу тэрилтэҕэ олус элбэх араас талааннаах салайааччылар үлэлээн аастылар.

Мин Чурапчытааҕы райпотребсоюзка үлэҕэ киирэрбэр бэрэссэдээтэлинэн Николай Антонович Кожуров үлэлии олороро. Үлэбин Дириҥтээҕи торговай предприятиеҕа маҕаһыын оробуочайынан саҕалаабытым. Бу кэмҥэ Дириҥ торговай предприятиетын дириэктэринэн „Бочуот Знага" уордьан кавалера Мария Гаврильевна Охлопкова үлэлээбитэ. Тэрилтэ соҕуруу нэһилиэктэри--Чакыры, Хайахсыты, Хадаары, Дириҥи хааччыйара. Олус үлэһит, элбэх бастыҥ үлэһиттэрдээх тэрилтэҕэ үлэбин саҕалаабыппыттан, кэлин сааһыран баран, астына, киэн тутта ахтабын.

Тэрилтэ салайар аппаратыгар үлэни үлэлээбит, уопуттурбут, дьон-сэргэ биһирэбилин ылбыт кадрдар үлэлииллэрэ. Онтон маҕаһыын, остолобуой, бэкээринэ үлэһиттэрэ нэһилиэнньэҕэ убаастанар үлэһиттэр этилэр. Кэлин сирэй бэрэссэдээтэлинэн үлэлиирбэр күүс-көмө буолбут биир идэлээхтэрбин—Российскай федерация эргиэнин үтүөлээх үлэһитэ М. В. Платонованы, Россия потребкооперация-[illegible] М. Г. Охлопкованы, А. Е. Попованы, Х. С. Габышеваны, А. М. Нерхованы, И. В. Аммосованы, Т. Н. Михайлованы, Е. Н. Герасимованы, Е. Р. Нинигинаны, Н. Г. Пестеревы, Н. В. Филипповы, М. Н., П. А. Лукиннары, В. Д., Е. Г. Никоновтары, Т. Д. Сокольникованы, Д. И. Дьячковскайы, о. д. а. ахтан-саныан ааһары наадалааҕынан ааҕабын. Онтон орто көлүөнэ үлэһиттэри, билигин пенсияҕа олорор „Ветеран кыргыттары, уолаттары"—Россия эргиэнин туйгуннарын Александра Луковцеваны, Марита Камалованы, Лидия Тимофееваны, Прасковья Ноговицынаны, Николай Митины, Николай Оленовы, Валентина Марьяновнаны, Иннокентий Пестеревы, о. д. а. киэн тутта ааттыыбын.

Сэбиэскэй былаас кэмигэр араас уларыйыылар сотору-сотору буолар этилэр. Онно сөп түбэһиннэрэн өчүгэйдээх былаас кадрдары эмиэ уларытара. Аныммыт сиргэр, дуоһунаскар бастаан оҕону-уруулу хааллараан үлэлии тиийэриҥ, дьоҥҥун аҕалан, олоххун булан үлэлээн истэххинэ, эмиэ уларытыы буолара. Райпотребсоюзка, райоҥҥа 30 сыл үлэлээбит буолларбына 1973 сыллаахтан барыта 7 бэрэссэдээтэлгэ үлэлээбитим. Н. А. Кожуровы, Н. А. Семеновы, Н. И. Монастыреву, Ф. А. Тимофеевы, П. Г. Кириллины, А. Д. Кузьмины, эрдэ бэрэссэдээтэлинэн үлэлээбит М. Е. Софроновы кытары үлэлээбитим, элбэххэ үөрэммитим. Кэлин 10-ча сыл сирэй бэрэссэдээтэлинэн үлэлиирбэр бу дьону кытары алтыспытым биир тирэх буолбута.

Биир ойбор иҥэн хаалбыт: эдэр сааһым кэрэ кэмнэрэ Хатылы сельпотугар председателлээбит кэмнэрим этэ. Сельпону сэбиэскэй-партийнай үлэһиттэн, бары убаастыыр киһиэнэттэн Василий Иванович Романовтан тутан ылбытым. Иги үлэҕэ 1989 сыллаахха Петр Гаврильевич Кириллин аныабыта. Бэрт сэргэх коллектив этибит. Болтоҥо, Хатылы, Оҥкулуун нэһилиэктэрэ, 13 №-дээх СПТУ остолобуойа киирэллэрэ. 1990 сыллаах дааннайынан Хатылы сельпотугар 10 маҕаһыын, 2 остолобуой, хлебопекарня, 3 оскуола буфеттара, подсобнай хаһаайыстыба киирэллэрэ. Барыта 81 үлэһиттээхпит— 23 продавец, 4 пекарь, 5 кондитер, 5 буфетчица, 5 специалист, 3 суоппар, 29 техүлэһит, 9 повар. Кылаабынай бухгалтерынан Н. К. Данилова, бухгалтерынан Д. Н. Пестерева, товароведынан В. Н. Монастырева, экономиһынан М. А. Егорова үлэлээбиттэрэ. Сыллааҕы табаар эргиирэ—2049 тыһ. солк., килиэп астааһына—17,4 тонна, кинигэ атыыта—3,3 тыһ. солк. тэҥнэһэрэ.

Коллектив кыһыны туоруур маһын субуотунньук күүһүнэн бэлэмниирэ. РайПО ыытар үлэлэригэр актыыбынайдык кыттарбыт, социалистическай куоталаһыыга хас да маҕаһыыммыт кыайыылаахтар ахсааннарыгар киирбиттэрэ. Табаар эргиирэ тустарыгар араас өрүттээх үлэ барара. Коллектив киэн туттар бэтэрээннэрдээҕэ—„Бочуот Знага" уордьан кавалера, продавец М. С. Барашкова, ор кэмнэ үлэлээбит А. А. Сидорова, А. Д. Максимова, М. Е. Софронов, Т. С. Окорокова, К. Е. Матвеев, М. А. Аржакова, М. С. Массаева, Н. Е. Старостина, А. Н. Тюменцева, о. д. а.

Атыы-эргиэн үлэтин хааччыйыыга тутаах саланан транспорт буолар. Сүрүн схема кэлин маннык буолбута— т а б а а р + ы с к ы л а а т + о р у с суола + транспорт + маҕаһыын + нэһилиэнньэ. 70-с сылларга диэри 10-ча массыына сүүрбүт буоллаҕына, мин үлэлиир кэммэр 35 араас маркалаах массыыналар, 7 тыраахтар үлэлииллэрэ. Итини таһынан спецмассыыналар бааллара. Суоппардар нэһилиэнньэни аһылык-үөлүгэн, табаарынан хааччыйыыга утуйар ууларын умнан түүннэри-күнүстэри сыралаһаллара. В. Н. Кузьмин, С. Н. Борисов, С. И. Монастырев, К. Ф. Барашков, А. А. Макаров, С. С. Макаров, П. Е. Потапов спецмассыыналарга таһаарыылаахтык, үтүө суобастаахтык үлэлээбиттэрэ. Ыраах айан аартыгын арыйбыт суоппардарынан В. М. Барахсанов, Н. Н. Филиппов, И. И. Пестряков, Н. Кусаинов, А. Е. Макаров буолаллар. Онтон ор сылларга Дьокуускай, Аллараа Бэстээх, Мындаҕаайы базаларыттан таһаҕаһы таспыттарынан К. Т. Местников, Т. Г. Николаев, Л. И. Петров, Е. В. Пудов, Н. Ф. Митин, И. И. Пестерев, П. П. Сорокоумов, С. С. Макаров, И. К. Александров, о. д. а. буолаллар.

Атыы-эргиэн биир сүрүн табаарынан бэйэ оҥорон таһаарар килиэбэ, халбаһыыта, бирээниигэ, общественнай аһылык, кондитерскай оҥоһуктар буолаллара. Тэрилтэбит сөбүгэр сыанаҕа нэһилиэнньэттэн ордорунар этин-аһын, араас оттоннору тутара, эбэтэр араас табаардарга атастаһара. Производство күүскэ сайдыбыт кэмигэр 1200 тонна килиэби, 35—40 тонна халбаһыыны оҥоро сылдьыбыппыт. Оҕо тэрилтэлэрин—оскуолалары, нэһилиэнньэни итии аһылыгынан аһатан кэлбиппит. Өр сылларга бэкээриҥҥэ сэбиэдиссэйдэринэн Е. А. Попов, А. А. Чикачев, Т. К. Борисова, С. С. Новгородов, М. Н. Аянитова, остолобуойга технологынан ор кэмнэ И. Г. Карпова, биэкэрдэринэн М. И. Яковлева, Е. А. Борисова, Е. Л. Толстикова, З. И. Красильникова, Бахсыга М. Т. Лыткина, Е. К. Баишева, Мындаҕаайыга М. А. Попова, Хайахсыкка П. Е. Мордовская, В. В. Сысолятина, Кытаанахха Т. В. Собакина үлэлээбиттэрэ.

Общественнай аһылыкка үлэлээн нэһилиэнньэни тотоойу миннигэс аһынан хааччыйбыт үлэһиттэринэн сэбиэдиссэйдэр В. Н. Толстоухова, Т. И. Романова, К. В. Городецкая, повардар Е. П. Седлова, М. Е. Устинова, М. С. Пестерева, Е. Г. Сивцева, Л. А. Чичигинарова, С. И. Карпова, Л. Н. Софронова, о. д. а. буолаллар.

Биир сэдэх производство көрүҥүнэн бирээнньик оҥоһуута буолбута. Итини оҥорор аппараты Новосибирскайтан командировкаҕа бара сылдьан биир фирманы дуогабардаһан аҕалтарбытым, „Юбилейнай" маҕаһыынна туруорбуппут. И. Г. Карпова үлэлээбитэ.

Биһиэхэ курдук, атыы-эргиэн саамай тутаах эйгэтэ табаары батарыы буолар. Табаар эргиирэ, атыыга барыыта (оборот), харчы киириитэ--бу эргиэн сүрүн сыала-соруга. Үлэ харчы + поставщик + тоһуу + тойнии-таһыы схеманан барара. Итини барытын торговай отдел торумнуура, дьаһайара. Ассортимент—сүрүн көрдөбүл, сыананы кытары үлэ, сыана оҥоһуута. Сыаната оҥоһуллубут табаары батарыы — продавец үлэтэ. Сүрүн идэбит түргэнник, хамсатыбыллаахтык, болҕомтоҕун иһинэн нэһилиэнньэҕэ атыылааһын буолбаҕа.

1973 сыллаахха райпотребсоюз райоҥҥа уларыта тутуллубута. Чурапчы райпота 1978 сыллаахха өрөспүүбүлүкэ кооператордарыгар тыа сирин нэһилиэнньэтин хааччыйыыны тупсарарга, кэлиҥҥи уонна хаачыстыба пятилеткатын үһүс уларыйа сылын ситиһиилээхтик түмүктүүргэ ыытары таһаарбыта уонна болҕомтоҕун иннигэ тоҕорон араҥарҕыбыта (председатель Н. А. Семенов, партийнай тэрилтэ секретара Ф. И. Спиридонов, профсоюз председателэ Л. А. Еромолаев). Эбээһинэлэстибэни чиэстээхтик толорон коллектив ити сыл бастакы уонна төрдүс кварталларыгар Роспотребсоюз быраабылыанньатын көһөрүллэр сыыдьар Кыһыл Знамятын, онтон үһүс кварталга „Холбос" көһөрүллэр сыыдьар Кыһыл Знамятын ылбыта. Эргиэн саҥа ньымалара—самообслуживание, кэриэ сылдьан атыылааһын, фермаларга продавецка суох ларёктары үлэлэтии, дьаарбаҥкалары тэрийии киирбитэ.

Хайа да тэрилтэҕэ хайаан даҕаны үлэһиттэр усулуобуйаларын көрөр-истэр дьиэ-уот сылаас, ыраас буолуутун хааччыйар дьон үлэлиргитэн ситиһии улахан тутулуктаах буолара биллэр. Бу салааҕа ор кэмнэ үтүө суобастаахтык үлэлээбиттэринэн А. Г. Новгородов, Н. Я. Оконешников, С. К. Ноговицын, И. И. Тимофеев, Е. В. Лебедев, С. Н. Ырыкыев, П. В. Захаров, А. Х. Павлов, о. д. а. буолаллар.

Суот-учуот үлэтигэр, кырдьык даҕаны бэйэлэрин идэлэрин толору баһылаабыт П. И. Диодоров, П. П. Савин, И. Т. Константинов үлэлээбиттэрэ. Киниэр суотларын солоон күн бүгүн Е. Д. Лазарева, Г. Г. Карпов, А. В. Собакин, О. Г. Сивцева, Н.Г., Н. Е. Сивцевтэр, Д. Г. Никонов, В. Г. Оконешников, Д. Г. Монастырева, С. И. Аргунова, П. Г. Петров, А. Г. Макарова, З. И. Адамова, В. И. Гуляева, М. Н. Кондратьева, М. Н. Винокурова, А. Г. Пестерева, о. д. а. бухгалтерынан, экономиһынан үлэлииллэр.

Үлэ хайа баҕарар салаатыгар тэрилтэ тумус туттар дьонноох буолар. Райпотребсоюз киэн туттар дьонунан Саха АССР эргиэнин уонна общественнай аһылыгын үтүөлээх үлэһитэ, „Үлэ Кыһыл Знамята" уордьан кавалера М. Е. Софронов, Саха АССР норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ А. А. Петров, Саха АССР эргиэнин уонна общественнай аһылыгын үтүөлээх үлэһитэ А. Н. Дьячковскай, Россия эргиэнин үтүөлээх үлэһитэ М. В. Платонова, Саха АССР эргиэнин уонна общественнай аһылыгын үтүөлээх үлэһитэ В. Р. Городецкай, „Бочуот Знага" уордьан кавалера Ф. В. Макаров, „Бочуот Знага" уордьан кавалера М. Г. Охлопкова, Россия маастар-повара К. В. Городецкая, Саха Өрөспүүбүлүкэтин хааччыйар эйгэҕэ үтүөлээх үлэһитэ А. Г. Григорьева, Саха Өрөспүүбүлүкэтин хааччыйар эйгэҕэ үтүөлээх үлэһитэ Ф. И. Попова, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх экономиһа Е. Д. Лазарева, Саха Өрөспүүбүлүкэтин государственнай бириэмийэтин лауреата, Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ Г. В. Смирников, Герой Ийэлэр Х. А. Андреева, З. И. Красильникова, Е. И. Хоютанова, Л. Д. Платонова, о. д. а. Центросоюз, Роспотребсоюз съездэрин делегаттарынан: Г. Н. Тытыгынаев (ССРС ПК үһүс съеһин—1948 с.), Д. В. Трофимов (РСФСР ПК төрдүс съеһин—1966 с.), М. Н. Матвеева (РСФСР ПК ахсыс съеһин—1984 с.), Е. Д. Лазарева (РСФСР, Центросоюз) сылдьыбыттара. Россия потребкооперациятын сайдыытыгар кылааттарын иһин А. Г. Григорьева, Л. Н. Ермолаев, Л. Д. Платонова, Н. А. Кожуров, Е. Д. Лазарева, Г. С. Платонов, Р. Н. Захаров, А. Н. Луковцева, А. Ф. Пестрякова, Е. Н. Филиппова уордьанынан наҕараадаламмыттара.

Түмүккэр улуус бары кооператордарын, араас кэмнэргэ үлэлээбит бэтэрээннэри Чурапчыга райпотребсоюз тэриллибитэ 100 сылынан эҕэрдэлиибин! Чэгиэн доруобуйаны, дьоллоох олоҕу баҕарабын!

Герасим ПЛАТОНОВ,
райсоюз, райпо председателлэринэн үлэлээбит эргиэн бэтэрээнэ.

Прокуратура извещает

«Прокурорская практика по защите прав граждан с ограниченными возможностями здоровья в судебном порядке»

В республике почти 58 тыс. граждан с ограниченными возможностями, среди них более 6 тыс. детей. Органами прокуратуры республики по заявлениям данной категории граждан и их законных представителей проводится работа по защите нарушенных прав, свобод и законных интересов,в т.ч. в судебном порядке.

Прокурорами в судебном порядке защищаютсянарушенные права инвалидовна социальную защиту, предоставление жилья, доступную среду, охрану здоровья, лекарственное обеспечение, обеспечение техническими средствами реабилитации, устраняются нарушения прав граждан, проживающих в учреждениях социальной защиты.

Значительное число исков предъявлено прокурорами по вопросам обеспечения инфраструктуры доступа инвалидов к социальным учреждениям.

Согласно требованиям ст. 15 Федерального закона от 14.11.1995 №181-ФЗ «О социальной защите инвалидов в Российской Федерации» и СНиП 35-01-2001 "Доступность зданий и сооружений для маломобильных групп населения" в здании должен быть как минимум один вход, приспособленный для маломобильных групп населения, лестницы на перепадах рельефа должны дублироваться пандусами, наружные лестницы и пандусы должны быть оборудованы поручнями.

Вопреки указанным требованиям не во всех социальных учреждениях созданы условия для беспрепятственного доступа инвалидов к объектам социальной, инженерной и транспортной инфраструктур (медицинским, фармацевтическим, образовательным организациям, учреждениям культуры, медико-социальной экспертизы и др.).

Так, например, прокуратура Чурапчинского района обязалаЦентральную районную больницу создать условия маломобильным гражданам - обеспечить беспрепятственный доступ в их здания.

Имели место иски прокуроров об обеспечении доступа к информации лицам с ограниченными возможностями по зрению.

Прокуратурой Чурапчинского районаустановлено, что интернет - сайт 9 образовательных учреждений не доступен для инвалидов по зрению. По указанным основаниям в районный суд направлены заявления с требованием обязать привести официальный сайт в соответствие с требованиями Национального стандарта РФ «Интернет-ресурсы. Требования доступности инвалидов по зрению. ГОСТ Р 52872-2012», утвержденного приказом Федерального агентства по техническому регулированию и метрологии от 29.11.2012г. № 1789-ст, а именно установить «версию для слабовидящих». Решением суда требования прокурора удовлетворены в полном объеме.

В заключение хотелось бы ещё раз разъяснить, что в соответствии с ч. 1 ст. 45 Гражданского процессуального кодекса РФ и ч. 1 ст. 39 Кодекса административного судопроизводства РФ если гражданин по состоянию здоровья, возрасту, недееспособности и другим уважительным причинам не может сам обратиться в суд за защитой своих прав, свобод и законных интересов, в т.ч. возникающих из публичных правоотношений, такое заявление может быть подано в его интересах прокурором. В указанных целях необходимо обращаться к прокурору соответствующего района по месту жительства.

Прокуратура.

Тапталлаах аҕабыт, эһээбит, Сылаҥ нэһилиэгин олохтооҕо

МАКАРОВ Дмитрий Дмитриевич

бу дьыл, ахсынньы 16 күнүгэр эмискэ ыалдьан олохтон туораабытын билэр дьонугар, аймахтарыгар курутуйан туран иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ.

Кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

- Тапталлаах убайдара Макаров Дмитрий Дмитриевич эмискэ ыалдьан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Саргыланаҕа, кыргыттарыгар Феняҕа, Дианаҕа, күтүөтүгэр, сиэннэригэр Макаровтар, Ксенофонтовтар.
- Сылаҥ нэһилиэгин олохтооҕо Макаров Дмитрий Дмитриевич ыараханнык ыалдьан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Саргылаана Николаевнаҕа, оҕолоругар, сиэннэригэр Сылаҥ нэһилиэгин дьаһалтата, бэтэрээннэрин сэбиэтэ.
- Сылаҥ нэһилиэгин олохтооҕо Макаров Дмитрий Дмитриевич ыараханнык ыалдьан олохтон туораабытынан, кыыһыгар Февронья Дмитриевнаҕа, кэргэнигэр, оҕолоругар Бэрэтээҕи оскуола-сад коллектива.
- Сылаҥ нэһилиэгин олохтооҕо, биирэ үөрэммит үөлээннээхтэрэ Макаров Дмитрий Дмитриевич ыараханнык ыалдьан олохтон туораабытынан,кэргэнигэр Саргылана Николаевна Макароваҕа, оҕолоругар, сиэннэригэр оскуолаҕа бииргэ үөрэммит доҕотторо.
- Сылаҥҥаа5ы участковай балыыһа бөҕөрөөн үлэһитэ, өр сылларга үтүө суобастаахтык суоппарынан үлэлээбит Макаров Дмитрий Дмитриевич эмискэ ыалдьан олохтон туораабытынан, тапталлаах кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар Сылаҥҥааҕы балыыһа коллектива.
- Сылаҥ нэһилиэгин олохтооҕо Макаров Дмитрий Дмитриевич эмискэ ыалдьан олохтон туораабытынан, тапталлаах кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр бырааттара Макаровтар, балтылара Игнатьевтар, Ноговицыннар, Дарамаевтар, Максимова.
- Сылаҥ нэһилиэгин олохтооҕо Макаров Дмитрий Дмитриевич эмискэ ыалдьан олохтон туораабытынан, биирэ үлэлээбит коллегаларыгар, кэргэнигэр Саргылаана Николаевна Макароваҕа, кыргыттарыгар Феняҕа, Дианаҕа, бары аймахтарыгар Г.П. Башарин аатынан Сылаҥ орто оскуолатын салалтата, коллектива.

Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо, биирэ үөрэммит оҕо саастыт доҕоро

КОРЯКИН Григорий Григорьевич

хомолтолоохтук олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Анна Сергеевнаҕа, оҕолоругар, сиэннэригэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Мугудай орто оскуолатыгар биирэ үөрэммит доҕотторо, учуутала В.К. Еремеева.

Кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

- Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо Корякин Григорий Григорьевич соһуччу олохтон туораабытынан, коллегаларыгар Анна Михайловнаҕа, Евгения Петровнаҕа Мугудай орто оскуолатын коллектива.
- Тапталлаах аҕата Корякин Григорий Григорьевич соһуччу олохтон туораабытынан, кыыһыгар, биирэ үөрэммит дьүөгэлэригэр Марианнаҕа, кини иһэтигэр, убайыгар, бырааттыгар, чугас дьонугар биирэ үөрэммит доҕотторо – 48 выпуск.
- Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо Корякин Григорий Григорьевич соһуччу олохтон туораабытынан, уолугар, эдэр фермергэ Сергей Григорьевич Корякиҥҥа дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит. Чурапчы улууһун баалынай хаһаайыстыбаларын ассоциацията.

Тапталлаах кэргэним, аҕабыт, бырааппыт, убайбыт, Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо, өр сылларга Чурапчытааҕы ОДьКХ –ҕа сварщигынан таһаарыылаахтык үлэлээбит СӨ ОДьКХ үбүлүөйдээх бэлиэтин, "Үтүө дьыала" хамсааһын наҕараадалын хаһаайына

ПЕРМЯКОВ Михаил Михайлович

бу дьыл, ахсынньы 15 күнүгэр хомолтолоохтук олохтон туораабытын бары аймахтарыгар, доҕотторугар, билэр дьонугар курутуйан туран иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, кийиитэ, биирэ төрөөбүттэрэ.

Кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

- Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо Пермяков Михаил Михайлович хомолтолоохтук олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, оҕолоругар, биирэ төрөөбүттэригэр,бары чугас дьонугар РКЦ коллектива.
- Тапталлаах күндү бырааттара, убайдара, Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо, өр сылларга ОДьКХ сварщигынан үлэлээбит Пермяков Михаил Михайлович хомолтолоохтук олохтон туораабытынан, кийииттэригэр, сааастарыгар Варвара Дмитриевнаҕа, сиэннэригэр – кыыһыгар, уолугар, кийиитигэр биирэ төрөөбүттэрэ, кинилэр дьиэ кэргэттэрэ.
- Тапталлаах кэргэнэ, аҕалара, убайдара,бырааттара Пермяков Михаил Михайлович соһуччу олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Варвара Дмитриевна Пермяковаҕа, кини оҕолоругар, чугас дьонугар Мугудайдааҕы "Чуораанчык" уһуйаан коллектива.
- Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо Пермяков Михаил Михайлович соһуччу олохтон туораабытынан, коллегаларыгар Анна Михайловнаҕа, Евгения Петровнаҕа Мугудай орто оскуолатын коллектива.

Кылаабынай редактор – А.А. ЗАХАРОВ.
Эппиэттиир сэкиритээр, сурук отдела – А.Н. ЗАХАРОВА.
Экономика, тыа хаһаайыстыбатын отдела – А.М. СЛЕПЦОВ.
Корреспоненттар – С.А. ЖЕНДРИНСКЭЙ, М.В. ПЕТРОВА.
Тарқатыы – Л.К. ПОПОВА.
Бухгалтер – Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, Чурапчы улууһун "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһук автономнай учреждения. Российскай Федерация Роскомнадзор СР управлениетыгар 2012 с. кулун тутар 15 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ – ПИ №ТУ14-0238.

Саҥа олох

Редакция, издатель аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Телефоннарбыт: редактор – 41-332, отделлар – 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru. сайт: sanaoloh.ru

Бэчээккэ сакаас: № 140 (11450)
Кээмэйэ: 1 бэч. лиис
Тираж 810.
Хаһыат сыаната: 10 солк.

Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графига: 16 ч 00 м. Бэчээккэ бэриллиннэ: 16 ч 00 м. "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһукка 18.12.2017 с. офсеткаа бэчээттэннэ.
Типография аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Индекса: 54907. Хаһыат нэдиэлэҕэ устэ: оптуорунньукка, чэппиэргэ уонна субуотаҕа тахсар.